

Ett rökfritt Sverige

Tobaksrökning är en av de största förebyggbara riskfaktorerna för sjukdom och förtida död i Sverige. Därför är det viktigt att på olika sätt minska och förebygga rökningen i befolkningen, och att följa utvecklingen av bruket.

Folkhälsomyndigheten beskriver här tobaksrökningens utveckling i förhållande till jämlikhet, jämställdhet och skydd av barn och unga. Vi följer också arbetet med att uppnå regeringens mål om att Sverige ska vara rökfritt år 2025, vilket innebär att mindre än 5 procent av befolkningen ska röka varje dag (1). Informationen är hämtad från rapporten *Rökfritt Sverige 2025 - Utvecklingen mot målet* (2).

Daglig rökning har minskat

Andelen som röker dagligen i Sverige har minskat i alla åldersgrupper under perioden 2004–2018. I hela befolkningen (16–84 år) var det 7 procent som rökte dagligen 2018, och 6 procent som rökte ibland. Andelen var densamma för män och kvinnor (3).

Rökning bidrar till en ojämlig hälsa

Bland personer med förgymnasial utbildning är det tre gånger så många som röker varje dag än bland dem med eftergymnasial utbildning (14 respektive 4 procent). Skillnader ses också utifrån inkomst: Andelen som röker dagligen är mer än dubbelt så stor i gruppen med lägst inkomst jämfört med gruppen som har högst (12 respektive 5 procent). Det är också fler som röker dagligen bland personer med sjukpenning eller annan aktivitetsersättning och bland arbetssökande (3). Det finns även stora skillnader mellan olika regioner och kommuner (4).

Betydligt fler män använder tobak

Till skillnad mot daglig rökning ses en stor skillnad mellan andelen män och kvinnor som snusar varje dag. Totalt 18 procent av männen och 4 procent av kvinnorna uppgav att de snusade dagligen 2018. Daglig användning av tobak var för män 24 procent jämfört med för kvinnor 11 procent (3).

Tobaksbruket är fortfarande stort bland unga och fler flickor än pojkar röker

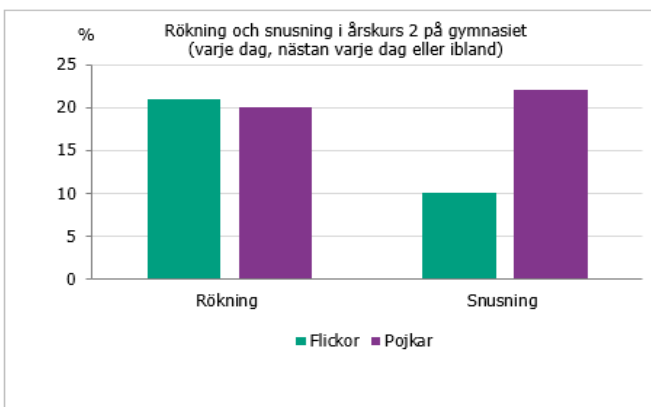
Rökningen bland ungdomar har minskat sedan 2000, men det är fortfarande många som röker och bland elever i årskurs 9 har minskningen avstannat. År 2019 var det 10 procent av eleverna i årskurs 9 som rökte ibland eller oftare, och 20 procent i årskurs 2 på gymnasiet. I båda årskurserna var det en större andel flickor än pojkar som rökte (5).

Liksom för rökning har ungdomars snus användning minskat sedan 2000, men 2018 och 2019 ökade den bland både pojkar och flickor i årskurs 9. År 2019 uppgav 9 procent av skolelever i årskurs 9 och 17 procent i gymnasiets årskurs 2 att de snusade ibland eller oftare. I båda årskurserna uppgav en större andel pojkar än flickor att de använde snus.

Många ungdomar har också provat e-cigarett: 33 procent av elever i årskurs 9 och 37 procent i gymnasiets andra år, enligt en undersökning från 2019. Bland eleverna som röker tobak var det dubbelt så många som hade provat e-cigarett, jämfört med elever som inte röker (5).

Även bland ungdomar finns skillnader mellan olika sociala grupper. I årskurs 9 är det fler som röker eller snusar varje eller nästan varje dag bland dem med lägst socioekonomisk status (6).

Figur 1. Tobaksbruk i gymnasiets årskurs 2.

Det förebyggande arbetet är brett och långsiktigt

Det är många myndigheter och organisationer i Sverige som arbetar för att förebygga tobaksbruk. Arbetet är brett och långsiktigt och inkluderar flera av de förebyggande insatser som lyfts i det internationella arbetet med WHO:s ramkonvention om tobakskontroll. Här är några exempel på tobaksförebyggande arbete som genomförts under senare år:

- År 2019 trädde den nya lagen om tobak och liknande produkter (2018:2088), LTLP ikraft. Den innebär bland annat utvidgat rökförbud på offentliga platser, tillståndsplikt för tobaksförsäljning och att fler produkttyper som exempelvis e-cigarett omfattas av samma lagstiftning.
- Folkhälsomyndigheten, Socialstyrelsen och Skolverket arbetar för bättre samverkan när det gäller ANDT-förebyggande arbete i skolor.
- Folkhälsomyndigheten följer upp effekterna av den nya lagen och det förebyggande arbetet hos länsstyrelser och kommuner.
- Länsstyrelserna och kommunerna har en särskilt viktig roll som huvudsaklig utförare av det ANDT-förebyggande arbetet. De arbetar bland annat med tillsyn och information för att få god lagefterlevnad. En annan förebyggande insats är policyarbete i grundskolan och gymnasieskolan.
- Ideella organisationer inom det tobaksförebyggande området har tilldelats extra medel för sitt arbete med exempelvis informations- och utbildningsinsatser.

Fortsatt arbete för att nå målet om ett rökfritt Sverige

De involverade aktörerna behöver fortsätta sin samverkan för ett långsiktigt och brett tobaksförebyggande arbete på flera nivåer i samhället, exempelvis satsningarna för att LTLP ska följas. Men arbetet behöver också utvecklas, bland annat med nya arenor för att nå alla grupper i samhället och för att uppnå regeringens mål om ett rökfritt Sverige 2025.

Hur når vi målet?

- Minska tillgängligheten till produkterna
- Minska efterfrågan och den sociala acceptansen för bruket
- Öka tillgängligheten till tobaksavvänjning

Referenser

1. Socialdepartementet. En samlad strategi för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken 2016–2020 Skr.2015/16:86. Stockholm: Socialdepartementet, 2016. [citerad 21 april 2020]. Hämtad från: <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/skrivelse/2016/02/skr.20151686/>.
2. Folkhälsomyndigheten. Rökfritt Sverige 2025 - Utvecklingen mot målet. Östersund: Folkhälsomyndigheten, 2020. [citerad 20 oktober 2020]. Hämtad från: <https://www.folkhalsomyndigheten.se/contentassets/d44cde8884b64f42afd50f21a254502d/samlad-uppfoljning-andt-strategin-20162020.pdf>
3. Folkhälsomyndigheten. Indikatorlabbet. Solna: Folkhälsomyndigheten, 2018. [citerad 21 april 2020]. Hämtad från: <http://www.andtuppfoljning.se/indikatorlabbet/>
4. Folkhälsomyndigheten, Sveriges kommuner och landsting. Öppna jämförelser folkhälsa 2019. Solna: Folkhälsomyndigheten, 2019. [citerad 21 april 2020]. Hämtad från: <https://www.folkhalsomyndigheten.se/contentassets/ec714fca0b0145eab3d7924511550a74/oppna-jamforelser-folkhalsa-2019-18076.pdf>
5. Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning - CAN. Skolelevers drogvanor 2019. Stockholm: CAN, 2019. CAN rapport 187. [citerad 21 april 2020]. Hämtad från: <https://www.can.se/publikationer/skolelevers-drogvanor-2019/>
6. Folkhälsomyndigheten. Bilaga i rapport över nationella myndigheters arbete inom ANDT-strategin 2018. Solna: 2019. [citerad 21 april 2020]. Hämtad från rapporten på sidan 94: <https://www.folkhalsomyndigheten.se/contentassets/d44cde8884b64f42afd50f21a254502d/samlad-uppfoljning-andt-strategin-20162020.pdf>